
Remake-filmek

Bevezetés a Remake-filmek összeállításához

Jelen összeállításunk a filmes remake különböző aspektusaival, elméleti és történeti kérdéseivel foglalkozik. Ennyiben tehát speciális módon ötvözi a filmtörténeti, -elméleti és -műfaji szempontokat, szinte teljes skáláját kínálva azoknak a témáknak, amelyek hagyományosan a *Metropolis*-összeállítások középpontjában állnak.

A filmes remake mint esztétikai és iparági gyakorlat a filmkultúra szerves részét képezi a médium történetének kezdete óta. A remake-ek létezése rámutat arra, hogy a film nem csupán újdonságra és eredetiségre törekvő művészeti forma, hanem egyúttal sorozatelvet követő, újrahaznosító logikára épülő médium is. A remake definíciójának nehézsége, elhatárolása más rokon fogalmaktól (például az adaptációtól, a folytatástól, az előzménytől, az újraindítástól és így tovább), valamint esztétikai, ipari, kulturális és transznacionális dimenzióinak összetettsége hosszú ideig alulreprezentált volt a filmtudományban. Az utóbbi két évtizedben azonban a remake-kutatás fel-futása egyaránt tükrözi a populáris kultúra sorozatelvet és a kulturális kölcsönzés különféle gyakorlatai iránti elméleti érdeklődést, valamint a kortárs globális médiapiacok működésének figyelembevételét.

Összeállításunk a remake fogalmának és gyakorlatainak különböző értelmezéseit helyezi előtérbe, valamint azokat a kulturális, ipari és mediális kontextusokat is igyekszik bemutatni, amelyekben a remake-ek értelmezhetővé válnak. Lapszámunk fókuszában tehát a remake-ek hármas értelmezési horizontja áll: (1) az eredetiség és az ismétlés esztétikai problémája, (2) az ipari logika és a médiapiaci stratégiák működése, valamint (3) a kulturális fordítás és a transznacionális mobilitás kérdésköre.

A remake kifejezés alatt olyan filmeket értünk, amelyek egy korábban készült film újrafeldolgozásai, részle-

ges vagy teljes narratív, stílári és szerkezeti átvételekkel. A remake fogalmát gyakran nehéz élesen elhatárolni más újrahaznosító gyakorlatoktól: az adaptáció egy másik médiumból (pl. regény, színdarab) való áttemelést jelent, míg a *reboot* (újraindítás) vagy a *sequel* (folytatás) egy, már meglévő filmes univerzum újrakezdését, illetve folytatását jelöli. A legtöbb elemző szerint a remake elemzésének és megközelítésének három domináns iránya különíthető el: az ipari-produkciós gyakorlatok kérdésköre, a textuális elemzés területe, illetve a recepció és a kulturális fogadtatás témája. Az ipari vonatkozások a jogi és gyártási kontextusokat emelik ki, a textuális elemzés a történet és a formai jellemzők újraalkotására figyel, míg a recepció vizsgálata, illetve a kulturális kölcsönzés és átvitel elemzése egy adott kulturális kontextusban való újírás kérdéseit elemzi.

A remake-ek léte már önmagában megkérdőjelezi az „eredeti” műalkotás autonómiájába vetett hitet. A filmtörténet kezdete óta működő intertextuális logikák – ismétlés, újraértelmezés, parafrázis – arra utalnak, hogy a film médiuma mindig is magától értetődően kínálkozott a kölcsönzés, ismétlés és variáció különféle gyakorlatai számára. A remake-ek mindazonáltal sajátos helyet foglalnak el az intertextualitás variációi és gyakorlatai között, főképp akkor, amikor a néző tudatában van a korábbi változatnak, és az új nézői élmény egyik kulcsa a két változat összehasonlíthatósága. Ez a viszony lehet ironikus, kritikai, hűséges vagy épp dekonstruktív. A remake tehát alapvetően médiumtudatos eljárás, amely speciális kommentárt fűz a filmtörténethez, a kifejezőmódokhoz, a stílushoz, a műfaji formulákhoz vagy épp a kulturális változásokhoz.

A remake-ek azonban ipari oldalról is jól értelmezhetők: a filmipar – különösen Hollywood – egyre inkább franchise-okban, újrahaznosítható tartalmakban, és

globálisan értékesíthető márkákban gondolkodik. A remake logikája a „biztos befektetés” paradigmáját követi: egy, már bevált történet újracsomagolása kisebb kockázatot jelent a producerek számára, mint egy teljesen új narratíva fejlesztése. A már ismert címek marketingértéke, a meglévő nézői elvárások, illetve a nosztalgia is mind olyan tényezők, amelyek segítik a remake-ek piaci sikerét. Az ipari remake-ek nem ritkán a globális médiapiac igényeire reagálnak: a nem angol nyelvű filmek hollywoodi változatai például gyakran nyelvi és kulturális akadályokat igyekeznek lebontani, hogy a film könnyebben eladható legyen az amerikai közönségnek.

A remake mindazonáltal gyakran a kulturális fordítás médiuma is. A transznacionális, kultúraközi remake mindig különösen izgalmas és komplex értelmezési aktus. Mit jelent például egy dél-koreai társadalomkritikai thriller amerikai változata? Hogyan fordíthatók át a kulturálisan kódolt motívumok, szociális viszonyok vagy a humor más kontextusba?

Összeállításunk első szövege a kortárs remake-kutatás egyik jeles képviselője, Kathleen Loock friss, 2024-ben megjelent kötetének bevezető fejezete. Loock könyve a hollywoodi remake-gyakorlat elemzésére fókuszál, a bevezető azonban kiváló összefoglalása az elmúlt bő másfél évtized nemzetközi remake-kutatása kapcsán felmerült kérdéseknek.

Második szövegünk, Lubianker Dávid tanulmánya egy speciális változatot, a transznacionális önremake kérdését elemzi Alfred Hitchcock, illetve Michael Haneke két filmpárjának segítségével. A két rendező saját, európai filmjének amerikai változatát készítette el: *Az ember, aki túl sokat tudott* (*The Man Who Knew Too Much*, 1934, 1956), illetve a *Furcsa játék* (*Funny Games*, 1997, 2007)

a szerzőiség, a műfajiség és a transznacionális remake elméleti kérdéseinek és kulturális gyakorlatainak rettentően izgalmas keresztkérdéseit tudják felvetni.

A harmadik írás, Szerető Benedek tanulmánya a műfajiség kérdéseire koncentráln három kortárs női alkotó horrorremake-jének elemzésével (*Carrie*, *Fekete karácsony*, *Vesztett*). Gondolatmenetében a remake-elemzés általános szempontjai mellett kitérően fontosak a férfi tekintet újraírásának kérdései; a szöveg tehát a remake-tanulmányokban a műfaji és a kulturális kritika találkozási pontjait tudja megmutatni.

Összeállításunk utolsó darabja Varga Balázs tanulmánya az ezredfordulós magyar remake-szériáról. Míg a korábbi szövegek a szerzői önremake, illetve a transznacionális és kulturális fordítás, átvitel és újraírás gyakorlataira koncentráltak, ez az elemzés a nemzeti filmkultúrán belüli remake értelmezési lehetőségeit példázza, külön figyelmet szentelve a kanonizáció és a kulturális identitás kérdéseinek.

Lapszámunk tehát a remake-elemzések különböző lehetőségeit és változatait kívánja bemutatni. A remake kapcsán sokszor sommásan elítélő kritikai vélekedésekkel szemben úgy gondoljuk, a remake nem csupán szórakoztatóipari termék, hanem potenciálisan kritikai diskurzus is: lehetőséget teremt arra, hogy a jelen újraértelmezze a múltat, hogy egy másik kultúra elmondja a saját verzióját, vagy épp a saját kultúra és egy adott szerző reflektáljon saját magára, illetve hogy a néző szembesüljön egy ismert történet új etikai, politikai vagy érzelmi dimenzióival.

A szerkesztők